

Sámediggi - Sametinget
Postboks 3
9735 Kárášjohka/Karasjok

Høringsuttalelse til Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport

Innledning

Naturvernforbundet i Finnmark sine innspill til Sannhets- og kommisjonens rapport bygger på mange års erfaring med arbeid for å forsvare naturgrunnlaget for samisk kultur i tråd med Naturmangfoldloven § 1. Dette gjelder forsvar av naturgrunnlaget for sjøsamisk kultur, for reindrifta sin kultur og for elvesamenes kultur. Kort oppsummert, den urfolkskulturen som forsvares og omtales i Naturmangfoldloven inkluderer også sankingskulturen som omdefinierer fattigmyrer til rike moltemyrer.

Om Naturvernforbundet i Finnmark.

Naturvernforbundet i Finnmark er tilsluttet Naturvernforbundet som Norges eldste natur- og miljøvernorganisasjon med over 37 000 medlemmer og 100 lokallag over hele landet. I Finnmark har vi 6 lokallag og ca. 540 medlemmer. Våre medlemmer speiler bredden også blant samene. Sitat fra vedtatt arbeidsprogram for 2023: «Naturvernforbundet i Finnmark prioriterer i 2023 arbeide mot økt energiforbruk, mot planene til vindindustrien med tilhørende 420 kV-linjer samt kampen for Repparfjorden inkludert kamp mot gruedumping og mot ammoniakfabrikk. Vi vil også prioritere plast, oppdrett og fiske og motorferdsel i utmark, og vi vil jobbe for å utvikle samfunnet med utgangspunkt i de tradisjonelle

næringene i fylket.» Se link: <https://naturvernforbundet.no/finnmark/arbeidsprogram-2022-mere-bal-og-kultur-og-stram-prioritering/>

Naturvernforbundet i Finnmark engasjerte det samiske rådgivningselskapet Gávccí AS ved Per Olaf Persen til å lage rapporten: Naturbaserte levedyktige lokalsamfunn, les her: <https://naturvernforbundet.no/content/uploads/sites/12/2023/04/Naturbaserte-levedyktige-lokalsamfunn-1-1.pdf>

Denne rapporten viser at Naturvernforbundet i Finnmark jobber for en samfunnsutvikling i tråd med naturgitte ressurser og tradisjonskunnskap – tilpasset vår tid. Gammeldags og kraftkrevende industri er ikke svaret for framtida i Sápmi/Finnmark.

Kommentarer til kommisjonens forslag

Vi tar utgangspunkt i Sametingets presentasjon på sine nettsider av kommisjonens forslag til forsonende tiltak. [Høring - Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport - Sametinget](#)

Pilar 1: Kunnskap og formidling

Kommisjonen foreslår et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett, med ansvar for forskning, dokumentasjon, formidling og forsoningsarbeid.

Naturvernforbundet sin kommentar: Naturvernforbundet behøver rådgivning og opplæring fra både et nasjonalt kompetansesenter, men også støtte fra eksisterende lokale og regionale samiske institusjoner. Her viser vi til: pkt. 1.1.4 *Forsoning og forsoningstiltak* i kommisjonens rapport: «Kommisjonen foreslår både videreføring og styrking av eksisterende tiltak og nye tiltak for videre forsoning», og «På et overordnet nivå foreslår kommisjonen en tilnærming basert på noen sentrale områder for å videreføre forsoningsprosesser: kunnskapsheving, styrking av samiske språk og kvensk, samt språkkompetanse, styrking av kultur og kulturkompetanse, konfliktløsning og implementering av regelverk.»

I Finnmark vil det si at Naturvernforbundet ønsker økt kunnskapsoppdatering fra Samisk Høyskole, fra Mearrasiida, fra de samiske museene, fra Sametinget, fra FeFo m.fl. Opplæring i temaer som denne rapporten tar opp er svært viktig for Naturvernforbundet i Finnmark: Sámi árbevirolaš máhttu (SÁM) fra 2019: [mattuid-arbi-boahtteaigai.pdf \(sametinget.no\)](#)

Kommisjonen foreslår at kunnskapsformidling om fornorskingspolitikken og dens konsekvenser styrkes i undervisningen i grunnskole, i videregående skole og ved høyskoler og universiteter.

Naturvernforbundet sin kommentar: Her mangler kunnskapsformidling til de store, nasjonale organisasjonene som bruker naturen i sin virksomhet. Vi vil peke på Norsk Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) Den norske turistforening (DNT) og Naturvernforbundet – til sammen har disse organisasjonene ca. en halv million medlemmer. Vi tar med et historisk sitat fra den første lederen i DNT, Yngvar Nilsens Reisehaandbog av 1883: «Rørslapperne ere de sydligste af de nomadiserende Lapper, men selv for Lapper at være staa de paa et lavt Trin. Meget skiddenfærdige» (s. 418).

Dette sitatet er fra en blogg som forsker Asbjørn Kolberg ved Nord Universitet skreiv i 2018:

<https://blogg.forskning.no/i-grenseland-sorsamisk-i-midt-norge/dr-yngvar-nielsen--helt-eller-skurk/1097863> Vi siterer videre fra denne bloggen:

«Yngvar Nielsen (1843–1916) var historiker og geograf. I 1877 ble han bestyrer for Universitetets etnografiske museum i Kristiania. Fra 1890 var han professor i etnografi og geografi ved universitetet. **Han var formann i Den norske turistforening 1890–1908.** I 1879 gav han for første gang ut Reisehaandbog over Norge. Den kom i 12 utgaver fram til 1915. En praktisk reisefører, visstnok omtalt som «Yngvar», en slags forløper for NAFs veibok.

For DNT er han uten tvil blant heltene, en pioner i utvikling av norsk turisme. Vandringer på fjell og vidde kom til å stå høyt i borgerlige og akademiske kretser. En gruppe som nok så på deler av lokalbefolkningen med et eksotiserende og objektiverende blikk.»

Yngvar Nilsen var også en viktig premissleverandør i diskusjonen om etablering av de første verneområdene/nasjonaleparkene i Norge.

I desember 2022 ble verdens land enige om et globalt rammeverk for å bevare naturen:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/naturmangfold/innsiktsartikler-naturmangfold/naturavtalen/id2986497/>

Sommeren 2023 kom det fra regjeringen en norsk versjon av Naturavtalen:

<https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/kld/aktuelt/2023/norsk-oversettelse-av-kunming-montreal-global-biodiversity-framework.pdf>

Naturvernforbundet i Finnmark har tatt Naturavtalen i bruk allerede:

Utdrag fra naturvernforbundet og Natur og Ungdom sin høringsuttalelse av 08.09.2023 DAVVI VINDKRAFTVERK, PLANPROGRAM FOR OMRÅDEREGULERING – HØRINGSUTTALELSE

«Samisk utmarksbruk: Sitat fra den internasjonale naturavtalen om urfolks og lokalsamfunns bidrag og rettigheter:12 «Rammeverket anerkjenner urfolks og lokalsamfunns viktige roller og bidrag som forvaltere av naturmangfold og partnere når det gjelder bevaring, restaurering og bærekraftig bruk. Rammeverkets gjennomføring må sikre at deres rettigheter, kunnskaper, herunder tradisjonell kunnskap knyttet til urfolks og lokalsamfunns naturmangfold, innovasjon, verdensbilder, verdier og skikker respekteres, dokumenteres og bevares med deres frie og informerte forhåndssamtykke, blant annet ved at de effektivt og fullt ut tar del i beslutningstaking i samsvar med gjeldende nasjonal lovgivning, internasjonale instrumenter, herunder FNs erklæring om urfolks rettigheter, og menneskerettigheter. I denne sammenheng skal ingenting i dette rammeverket tolkes slik at det innskrenker eller opphever de rettigheter urfolk allerede har eller måtte erverve i framtiden.» Samisk utmarksbruk utføres av alle samer med tilknytning til området: sjøsamer, elvesamer og reindriftssamer fra kommunene Lebesby, Tana, Porsanger og Karasjok. Naturvernforbundet har samiske medlemmer fra alle disse områdene. Formålsparagrafen i naturmangfoldloven om å ta vare på naturen som grunnlag for samisk kultur samt den nye internasjonale naturavtalen gjør det legitimt for Naturvernforbundet å kreve at disse temaene blir grundig utredet. Lokale organisasjoner i disse fire kommunene som representerer samiske interesser, bør konsulteres i tråd med gjeldende regelverk. (Se Kommunal- og distriktsdepartementets Veileder for kommuner og fylkeskommuner om

konsultasjoner med samiskeinteresser.) ‘ Blant annet må det utredes om sjøsamisk tradisjonskunnskap og fiske vil bli påvirket av et kaianlegg ved Kunes. Det er mange typer samisk utmarksbruk: ferskvannsfiske, isfiske, bærplukking, jakt, sanking av sopp, teiger, urter med mer. Dette er bærekraftig utmarksbruk som minsker det langtransporterte forbruket, noe som er bra for både klima og natur.»

Naturvernforbundet sin kommentar: En bred opplæring av urfolksperspektivene i Naturavtalen vil være særs viktig forsoningsarbeid.

Pilar 2: Språk

Forslag fra kommisjonen:

Kommisjonen foreslår en nasjonal satsing på gjennomgående språkopplæring for kvensk og samiske språk fra barnehage til voksenopplæring, og en målrettet satsing på og en synliggjøring av kvensk og samiske språk i offentligheten.

Naturvernforbundet sin kommentar: Opplæring om samiske stedsnavn er viktig for oss som naturvernorganisasjon. Siterer fra blogginnlegg om samiske stedsnavn

https://meron.no/merons-blogg/entry/283-sanking-og-landskapsforst%C3%A5else,-hvordan-snakker-vi-om-det?fbclid=IwAR3fTKIc0YRdeeYDgoC_nXyCTGoyT6sZnSqZMLV1IYu5Fkpy6TCgOwJyFx0

«Relasjoner mellom sjø og land

Stedsnavn er en kilde til svært mangeartet informasjon, som vi ikke kan gå inn i dybden på her. Et særdeles merkelig navn på en myr er *Morššajeaggi*, «hvalrossmyr», i Porsanger. Det er en palsmyr med palser som ligner hvalrosser. Betegnelsen palsmyr bygger på et opprinnelig nordsamisk ord *balsa* som betyr en tue eller haug med permafrost inni.»

Siterer fra blogginnlegg om naturverdier:

<https://meron.no/merons-blogg/entry/255-rikmyr-og-fattigmyr-%E2%80%93-for-hvem>

«Rike og fattige myrer

Vegetasjonen på myra bestemmer om den får benevnelsen fattig eller rik, og vegetasjonen avhenger av næringstilførsel. *Regnvannsmyrene* er næringsfattige siden alle mineralene kommer via nedbør og ikke i form av sigevann. Vegetasjonen består av lite næringskrevende arter, som torvmyrull, molte og noen lyngarter. *Jordvannsmyrene* får i tillegg til nedbøren sigevann fra omgivelsene, via vann som har vært i kontakt med berggrunn.

Har erfaringsbasert kunnskap blitt oversett?

Naturmangfoldloven som trådte i kraft i 2009, legger opp til kunnskapsbasert forvaltning. Vitenskapelig kunnskap skal legges til grunn for offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet, men i tillegg skal det legges vekt på “... kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen, herunder slik samisk bruk, og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet” (§ 8).

Har lovens bestemmelser om erfaringsbasert kunnskap blitt oversett i konsekvensutredningene? Det har vært avholdt møter med reindrifta, og det er positivt. Tilsvarende møter bør holdes med andre brukere av områdene – som sankere av multer. Minst et av forslagene til trasévalg innebærer

kraftlinje over gode multemyrer. Med en lokal verdiskala ville nok slike myrer blitt beskrevet som rike, og ikke som fattige torvmyrer.»

Naturvernforbundet sin kommentar: Opplæring i samiske stedsnavn og samisk verdisetting av landskap vil være kjærkomment i organisasjoner som Naturvernforbundet,

Pilar 3: Kultur

Kommisjonen foreslår en omfattende og langsiktig nasjonal satsing på samisk, kvensk/norskfinsk og skogfinsk kultur som en del av forsoningsarbeidet.

Kommisjonen foreslår å styrke de økonomiske rammene for samiske, kvenske og skogfinske kulturnæringer og -institusjoner.

Naturvernforbundet sin kommentar: Joik har større kraft enn krutt!

Kultur og kulturnæringer er helt avgjørende for å forsvare Finnmarksnaturen.

Unge samiske kunstnere/musikere/kulturaktivister fører an i kampen for å forsvare menneskerettighetene – bl.a. i Fosensaken.

Naturvernforbundet sin kommentar: Vi støtter økte økonomiske rammer til kunst og kulturområdet.

Pilar 4: Forebygging av konflikter

Kommisjonen slutter seg til forslagene fra Ytringsfrihetskommisjonen (NOU 2022: 9) til tiltak for å motvirke hat og diskriminering overfor urfolk og minoriteter.

Naturvernforbundet sin kommentar: Vi tar for oss den enstemmige Høyesterettsdommen i Fosensaken av 11.10.2021. Dommen sin konklusjon: Konesjonen er ugyldig og det er et pågående menneskerettighetsbrudd. Dvs: Reindriftssamene på Fosen vant, og dette medførte umiddelbart hets og trusler mot samene og deres nærmeste allierte. 500 dager etter at dommen ble avsagt, gjennomførte NSR-N og Natur og Ungdom omfattende demonstrasjoner i Oslo som krevde stans i det pågående menneskerettighetsbrudd, rivning av turbinene og tilbakeføring av naturen. Amnesty gjennomførte en undersøkelse i ettertid og konkluderte med at 25 % av ytringene om samer var negative.

Her er fem myter som Amnesty trakk fram:

- 1) Samer har for mange rettigheter og særordninger
- 2) Samer er ikke urfolk
- 3) Samer lar seg krenke altfor lett
- 4) Samer hindrer fremskritt og moderne utvikling
- 5) Samer bidrar for lite til fellesskapet

For oss som er Norges desidert største naturvernorganisasjon er det viktig å bli skolert på disse temaene, og at vi står opp for våre ungdommer, selv om ytringene ikke havner i kategorien straffbare handlinger. Hvordan kan utdanningsinstitusjonene og Sametinget m.fl. hjelpe de store frivillige organisasjonene med disse temaene?

Kommisjonen viser til NOU 2007: 13 Den nye sameretten og NOU 2008: 5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark og oppfordrer til at forslagene i disse utredningene følges opp.

Naturvernforbundet sin kommentar: Sett fra Finnmark vil vi særlig understreke betydningen av NOU 2008: 5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark (Kystfiskeutvalgets innstilling). Dagens situasjon for fiskeriene og uavklart rettssituasjon for sjøsamene, med de konsekvenser det har når presset på sjøarealene øker (oppdrett, forslag om skytefelt, planer om vindturbiner til havs, m.m.)

Kommisjonen foreslår en samlet gjennomgang av reindriftens arealsituasjon og betydning for samisk kultur.

Naturvernforbundet sin kommentar: Vi støtter dette kravet fullt ut, og vi utvider det til også å gjelde fiske i sjøsamiske og elvesamiske områder. Likeså alle bygdesamiske interesser, som har betydning i mange inngrepssaker.

Pilar 5: Implementering av regelverk

Som et ledd i Stortingets kontroll med forvaltningen bør det settes i gang en gjennomgang av manglende implementering av vedtak i det minoritetspolitiske feltet.

Naturvernforbundet sin kommentar: Hva menes med implementering av regelverk – lovverk, forskrifter og ulike typer veiledere?

Vår erfaring er at fagfolkene til statsforvalteren, i departementene, i direktoratene, i kommunene og fylkeskommunene fortsatt sliter med å lære seg naturmangfoldloven av 2009.

Kommisjonen oppfordrer universitets- og høyskolesektoren til å tilby flere studenter undervisning om urfolk og nasjonale minoriteter.

Naturvernforbundet sin kommentar: Her må utdanningssektoren ta et felles krafttak med både etterutdanning og videreutdanning innen alle aktuelle sektorer. Også ansatte og politiske valgte i «naturbaserte» organisasjoner må få slike tilbud.

Vår konklusjon er at det i et forsoningsarbeid er behov for å drøfte ulike verdigrunnlag, hvilke verdier som vektlegges i politikktutforming og offentlig forvaltning, og hvordan fremme respekt også for tradisjonelle, samiske verdier.

Hvilke verdier kommer til syne både blant fagfolk og politikere når de vegrer seg for å følge opp en enstemmig Høyesterettsdom i Fosen-saken. Disse verdiene vil ha stor betydning for naturvernarbeidet i Finnmark i mange tiår framover. Å endre verdisyn og holdninger er svært krevende.

Konklusjon

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport er av svært stor betydning for de fleste arbeidsområder til Naturvernforbundet i Finnmark. Krav om energiutbygging med tilhørende kraftlinjer og annen infrastruktur vil være svært utfordrende for verdier som er lagt til grunn i både Naturmangfoldloven og den ferske internasjonale Naturavtalen. Grønn kolonialisme ødelegger for et ekte grønt skifte – jamfør rapporten om Naturbaserte levedyktige lokalsamfunn som er omtalt tidligere i vårt høringssvar. I den ligger det et verdigrunnlag som sikrer utvikling i Finnmark basert på urfolksverdier som i all hovedsak er sammenfallende med moderne naturvernverdier.

Alta 31.10.2023

Leif Gøran Wasskog, leder Naturvernforbundet i Finnmark

Legger ved her utdrag fra eksamensoppgaven til vår saksansvarlige Kjell Derås for dette arbeidsfeltet.

Oppgaven er fra 2018 – men den viser bredden i hva vi arbeider med, og hvor samiske tema er aktuelle i forhold til lovgivning og forskrifter. Bredden i Naturvernforbundet sitt arbeid blir synliggjort i dette eksamensarbeidet.

Samenes situasjon i Norge i dag – tre case (2018)

Case 1: Kalvatnan/Gaelpie – historisk bruk av SP artikkel 27

NVE ga 31.03.2014 konsesjon til Fred Olsen Renewables i Kalvvatnområdet i Nord-Trøndelag. Vindindustriområdet var planlagt med 72 vindturbiner og installert effekt på 225 MW. Anlegget skulle ligge i kommunene Bindal og Namskogan, og omfattet to reinbeitedistrikter – Voengelh-Njaarke og Åarjel-Njaarke. Dette utløste Norgeshistoriens største forsvarskamp for naturen og to reinbeitedistrikt – mot vindindustrien.

Samarbeidsgruppa mot Kalvvatnan vindkraftverk ble etablert kort tid etter at vedtaket ble kjent, og den bestod av de to reinbeitedistriktene og Naturvernforbundet. Gaelpie/

Kalvvatntreffet 26-27 juli 2014 ble årets største urfolk- og miljømarkering ute i norsk natur. Aldri tidligere i arealkamper i sørsamisk område har sørsamisk språk

hatt en så fremtredende plass. Det første sørsamiske slagordet: «Baajh vaeride årrodh!» La fjella leve – på norsk, var sentralt i markeringen. Ca. 200 deltakere fra samiske miljøer og Naturvernforbundet med deltok.

I desember 2014 stilte hele toppledelsen i NVE for lytte til motstandere av den planlagte vinindustriutbygginga i de nevnte reinbeitedistriktene. Representantene for NVE innrømmet at de ikke hadde sørsamisk kompetanse i egen organisasjon. De som skal gi konsesjoner til vind, vann, kraftledninger m.m. i blant andre det nevnte sørsamiske området, hadde med andre ord ikke kompetanse til å vurdere om fagrapporter som utbyggerne laget, tilfredsstilte kvalitetskravene til naturmangfoldloven § 8. Etter dette møtet ble det skrevet et åpent brev til NVE med henvisning til sluttdokumentet fra «Verdenskonferansen om urfolks rettigheter», vedtatt 22. september 2014 i New York, og Naturmangfoldloven § 8 (som inkluderer samisk bruk, som nevnt tidligere). Og manglende om sørsamiske forhold hos NVE ble påpekt. Brevet ble undertenget av representanter for reinbeitedistriktene, Norske reindriftssamers landsforbund (NRL) og Naturvernforbundet.

Neste viktige hendelse i denne prosessen var Olje- og energidepartementets (OED) sin befaring i området 16. og 17. juni 2015. Ungdomsappellen framført av Ina-Theres Sparrok 16.06.2015 (bildet) gjorde et sterkt inntrykk på tilhørerne – her er slutten oversatt til norsk: «For den vi er blir ikke akseptert og vi blir sett på som mindreverdige og må flytte på oss. Det er diskriminering. For vi som har vært her lengre enn nordmenn ble tatt fra oss alt vi eide og alt vi hadde og ennå i dag tar dere fra oss det siste vi har igjen. Om ikke det er rasisme i deres øyne så må dere være blinde. LA FJELLENE LEVE!!!»¹ Neste «toppmøte» i denne saken ble i Hemavan i slutten av august hvor en delegasjon fra Kalvvatnan fikk legge fram saken for FNs spesialrapportør for urfolksrettigheter – Victoria Tauli Corpus. På befaringen i Terråk krevde de samiske ungdommene å få komme til Oslo, og legge fram saken for ledelsen i Olje- og energi departementet. 25. august ble kravet innfridd, og en ungdomsdelegasjon med fem sørsamiske ungdommer med støttespillere fra Naturvernforbundet, Natur og Ungdom og NSRu fikk audiens hos OED.

Den 11.11.16 avslo Olje- og energidepartementet søknaden om Kalvvatnan vindkraftverk med tilhørende infrastruktur i Bindal og Namsskogan kommuner, Nordland og Nord-Trøndelag fylker. Sitater fra OED sitt brev:

«De (Sametinget) peker på at reindrifta i dette området er bærer av både kultur og sørsamisk språk.» (...) Departementet konstaterer at sørsamisk er klassifisert som et alvorlig truet språk på UNESCOs liste over truede språk.» (...) at SP Art. 27 slår fast at den enkelte reindriftsutøver ikke kan nektes retten til å drive med reindrift. Selv om det innenfor folkeretten gjelder et proporsjonalitetsprinsipp, oppstiller folkeretten en absolutt grense for hvilke tiltak som kan tillates. Der det er berettiget tvil om et tiltak kan gjennomføres innenfor folkerettens materielle urfolksvern, kan ikke den ordinære samfunnsmessige avveining legges til grunn for om konsesjon gis. (...) Departementet viser videre til betydningen reindriften i dette området har for opprettholdelse og videreføring av den sårbare sørsamiske kulturen og språket. Etter dette har departementet kommet til at det ikke er grunnlag for å gi konsesjon til Kalvvatnan vindkraftverk.

---

¹ Link til NRK sin omtale av denne hendelsen: <https://www.nrk.no/trondelag/samer-sier-vindkraftutbygging-er-rasisme-1.12414413>

OED konkluderer slik: «Klagene taes til følge. NVEs vedtak av 31. mars 2014 omgjøres. Det gis ikke konsesjon til Kalvvatnan vindkraftverk.»

Hovedbegrunnelsen fra OED for å trekke tilbake konsesjon som NVE hadde gitt er SP artikkel 27. Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM) skriver i sin årsmelding til Stortinget (Dokument 6 (2016-2017) at saken er enestående i norsk forvaltningspraksis: «Illustrerende i så måte er Olje- og energidepartementets vedtak om ikke å innvilge konsesjon til vindkraftanlegg ved Kalvvatnan. Saken er enestående i norsk forvaltningspraksis, idet drøftelsen er forankret i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27.» ... Hensynet til urfolksrettigheter må gå foran tiltak som ellers kunne ha hatt en positiv samfunnsmessig verdi, og staten har ingen såkalt skjønnsmargin.»

NIM sin hovedoppgave er å passe på at menneskerettighetene ikke blir krenket i Norge. De er en uavhengig institusjon som rapporterer direkte til Stortinget. Deres vurdering har stor faglig tyngde, og OED sin bruk av SP 27, vil nok bli fulgt opp nøye i forhold til lignende saker. Med denne anvendelsen så har det folkerettslige instrumentet utviklet seg til å bli en maktfaktor som NVE og potensielle vindindustriutbyggere må ta hensyn til. Dette vedtaket av OED og NIM sin omtale av vedtaket, er uten tvil en utvikling i bruk av et folkerettslig instrument til stor fordel for samer som urfolk. Men argumenter om sørsamisk språk og kultur og også klimavennlig reinkjøtt, viste det seg å være mulig å vinne fram med folkerettslige instrumenter som er tilgjengelige i Norge i dag.

Case 2: vindindustrianlegg på Fosen

Bygging av Europas største vindindustrianlegg foregår i dag på Fosen. Vindindustrianlegget er Europas største med en prislapp på 11 milliarder med 278 vindturbiner fordelt over 6 parker. I tillegg kommer ny hovedstrømlinje mellom Namsos og Surnadal til en kostnad på ca. 10 milliarder, som Statnett finansierer. Røft sett blir dette en utbygning med en total kostnad mellom 20 til 25 milliarder. Opprinnelig konsesjonssøknad kom fra SAE Vind DA for Storheia vindkraftverk, og ble innvilget av NVE 07.06.2010. OED stadfestet NVE sitt vedtak 26.08.2013. Konsesjonen ble overført til Fosen Vind DA 22.02.2016.

Det foregår nå to rettssaker mellom Fosen Vind DA og Fosen reinbeitedistrikt, Driftsgruppe

Sør, og i begge sakene blir både EMK (Europarådets konvensjon om beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende friheter) og SP anvendt. Advokatene til sørgruppen i Fosen reinbeitedistrikt hevder: «Spørsmål om tillatelsen til å igangsette og gjennomføre anleggsarbeidene før det foreligger en endelig domstols-avgjørelse vedrørende brudd på SP art 27 og EMK 1-1 er i strid med EMK art. 6 og dermed lovstridig.» kilde: (Prosess-skriv til Høyesterett av 03.04.2018 av advokat Brønner.)

Sammenligner man Kalvvatnan-saken og Fosen-saken, ser man at det har skjedd en utvikling i OED siden de stadfestet vedtaket om Storheia på Fosen i 2013, til de senhøsten 2016 trakk tilbake konsesjonen som NVE hadde gitt angående Kalvvatnan vindkraftverk.

Case 3: Vedbotn, Jernøya og reketråling i Porsangerfjorden

Anerkjennelsen av samer som urfolk – hvordan kommer det til uttrykk i saker som den sjøsamiske befolkningen er engasjert i? Kystfiskeutvalgets innstilling som ble lagt fram i 2008 og som begrunnet samers rett til fiske både med historisk bruk og internasjonal rett, ble “drømmen som brast” når det gjaldt forhåpninger om anerkjennelse av rettigheter. (Andersen og Eythorsson 2013). Men henvisninger til samer som urfolk ser ut til å bli stadig mer vanlig i sjøsamiske områder.

Blant sjøsamene langs Porsangerfjorden er det fortsatt mange som lever av mangesysleri, hvor fiske er bærebjelken. Et oppdrettsanlegg som ble etablert i Vedbotn ytterst i fjorden høsten 2017 medførte mange protester, fra lokalt hold, Sametinget og naturvernere. Sametinget krevde at tiltaket, “alene eller samlet med andre tiltak i området, ikke går ut over muligheten til å utøve samisk tradisjonell næring i området, jf. Art. 27 i den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter.” Videre pekte man på mangelfull saksbehandling som hadde medført at Sametinget ikke kunne fremme innsigelse mot arealformålet i kommuneplanbehandlingen. Konklusjonen fra Sametinget var at konsekvensene av tiltaket for samiske kulturminner og sjøsamisk bruk utredes før konsesjonsbehandling, at det hentes inn kunnskap om tradisjonell bruk området og at Finnmark fylkeskommune vektlegger uttalelser som gir inntrykk av tradisjonell bruk av området til fiskeriformål i den videre prosessen. (Brev 16.01.2017).

Når det gjelder reketråling i Porsangerfjorden har Sametinget vist til Havressursloven av 6. juni 2008, samt Deltakerloven av 26. mars 1999. (På Fiskeridirektoratets åpne møte i Porsanger 10.04.18²).

Bruken av folkerettslige instrumenter i sjøsamiske områder – er relativt av nyere dato – likeså er utviklingen av både Havressursloven og deltakerloven. En betydelig vekst i antall fiskere de siste årene i de sjøsamiske områdene, pluss en gryende kulturbevissthet – synlig bl.a. gjennom en strek vekst i produksjon og bruk av sjøsamiske kofter, bærer bud om at disse nye folkerettslige instrumentene vil bli aktivt brukt både i fjordene og ved kysten.

3) Urfolksrettigheter og norsk lovgivning

Utviklingen av innhold til det kontroversielle begrepet urfolk har også gjenspeilet seg hos både lovgivere og lovanvendere i Norge. Samene som urfolk har fått flere rettslige instrumenter å spille på i sin kamp for språk, kultur og næringsutøvelse. Som Skogvang peker på, har utviklingen av urfolksrettighetene gått fra tradisjonelt kulturvern, via anerkjennelse av positive rettigheter med aktivitetsplikt, til anerkjennelse også av prosessuelle rettigheter i form av urfolksdeltakelse og reell innflytelse på nasjonale beslutningsprosesser. (2009:112)

For å belyse dagens rettssituasjon er det formålstjenlig å oppsummere hvilke folkerettslige instrumenter som gir rettslig grunnlag for samene til å forsvare språk, kultur og næringsgrunnlag. I lista nedenfor nevnes seks folkerettslige instrumenter og fem norske lover som påvirker dagens situasjon for samene, særlig når det gjelder arealer og naturressurser, i tillegg til konsultasjonsavtalen av 2005:

---

² Fiskeridirektoratets informasjon om møtet:
<https://fiskeridir.no/Yrkesfiske/Nyheter/2018/0318/AApent-moete-om-reketraaling-i-Finnmark>

- 1) SP artikkel 27 – FN-konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 16. desember 1966
- 2) ØSK – FN-konvensjon om sosiale og kulturelle rettigheter av 16. desember 1966
- 3) EMK -Europarådets konvensjon om beskyttelse av menneskerettigheter og grunnleggende friheter av 4. november 1950
- 4) ILO-konvensjon nr.169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater av 27. juni 1989
- 5) CBD – konvensjon om biologisk mangfold 5. juni 1992 – artikkel 8j og 10 c.
- 6) FNs erklæring om urfolks rettigheter 13. september 2007.
- 7) Grunnloven § 108 (tidligere) 110a – (sameparagrafen) 21. april 1988
- 8) Naturmangfoldloven av 19 juni 2009 § 1, § 8 og § 14
- 9) Bygningsloven 27. juni 2008 § 3-1 bokstav c: og § 5-4
- 10) Havressursloven av 6. juni 2008, § 7 bokstav g, 8 b og 11
- 11) Deltakerloven av 26. mars 1999, § 21